

Діяльність науково-педагогічних працівників щодо військово-патріотичного виховання та формування психофізіологічних рис курсантів вищих військових навчальних закладів

*Львівський військовий орден Червоної зірки інститут імені Петра Сагайдачного
Національного університету "Львівська політехніка" (м. Львів)*

Постановка наукової проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій. Становлення та розвиток України як сучасної європейської держави можливі за умови гарантування її національної безпеки. Військова безпека як одна з найважливіших її складових частин, поряд з економічною, екологічною, політичною й іншими видами безпеки, гарантується не лише об'єктивними, а й суб'єктивними факторами, насамперед людським, рівнем підготовленості молоді до захисту держави.

Готовність особистості до підтримання військової безпеки України детермінується рівнем військово-патріотичної вихованості та психофізіологічних рис її громадян. Однак сьогодні рівень патріотичної свідомості молоді, її здоров'я й довголіття суттєво знизився. Причинами цього стали й об'єктивні труднощі перехідного періоду, проблеми соціально-економічного характеру, і зниження рівня військово-патріотичного виховання молоді, незавершеність наукового обґрунтування діяльності науково-педагогічних працівників (НПП) щодо військово-патріотичного виховання та формування психофізіологічних рис курсантів вищих військових навчальних закладів (ВВНЗ), спеціальної спрямованості спортивно-патріотичних змагань, інших форм фізичного виховання.

Проблемам патріотичного виховання особистості присвячені праці багатьох учених, у яких вивчаються проблеми обґрунтування змісту й організації форми фізичної підготовки курсантів [5–7].

Результуючою процесу військово-патріотичного виховання курсантів має бути високий рівень готовності особистості до військово-патріотичної діяльності [1–4]. Під останньою ми розуміємо суспільну діяльність, спрямовану на забезпечення військової могутності Української держави, високої боєготовності її Збройних сил.

Найбільш чутливим віковим періодом до формування рис справжнього громадянина-патріота в процесі виховання, на думку деяких учених, є період ранньої юності (М. І. Томчук, О. Д. Сафін). Вивченню особливостей військово-патріотичного виховання особистості цього періоду присвячено недостатньо наукових праць. Аналіз наукових джерел засвідчує, що дослідники майже не вивчали саме психологічні особливості військово-патріотичного виховання курсантів та впливу спортивно-патріотичних змагань, інших форм фізичного виховання на розвиток у них рис громадянина-патріота України.

Таким чином, соціальна значущість та недостатнє вивчення зазначеної проблеми й обумовили вибір теми дослідження

Завдання дослідження – обґрунтувати шляхи подальшого вдосконалення діяльності науково-педагогічних працівників щодо військово-патріотичного виховання курсантів вищих військових навчальних закладів

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах розбудови й реформування Збройних сил України, зростання складних і відповідальних завдань, що ставляться перед ними керівництвом держави, підвищити ефективність процесу військово-патріотичної підготовки курсантів ВВНЗ можна завдяки вдосконаленню діяльності науково-педагогічних працівників щодо військово-патріотичного виховання та формування психофізіологічних рис курсантів.

Аналіз наукової літератури та вивчення нами процесу й особливостей військово-патріотичної підготовки майбутніх офіцерів засвідчує, що одним із мотивів, який спонукає курсантів до активної участі у військово-патріотичній діяльності, самовдосконалення, є поведінка викладача.

Науково-педагогічний працівник слугує зразком для наслідування рис, особливостей, необхідних особистості справжнього захисника Батьківщини [8]. Тому доцільно привернути увагу до психолого-педагогічних інструментів покращення професійно-педагогічної підготовки НПП.

У процесі підготовки НПП до реалізації процесу військово-патріотичного виховання курсантів важливо виділити мотиваційний, когнітивний та емоційно-вольовий компоненти.

Наявність у НПП відповідної мотивації, що об'єднує професійний інтерес й обов'язок, переконання в необхідності проведення військово-патріотичного виховання курсантів формує адекватну особистісну оцінку професійної підготовленості до проведення виховних заходів військово-патріотичного характеру. Остання стимулює НПП до вдосконалення своїх професійних знань і вмінь, до відповідної регуляції поведінки, спілкування з курсантами в ході сумісної військово-патріотичної діяльності.

Когнітивний або змістовий компонент як орієнтаційна основа готовності до військово-патріотичного виховання складається із системи загальних та спеціальних знань. Вона є інформаційно-методичним підґрунтям, основою розуміння НПП суті військово-патріотичного виховання, детермінант його успішності, психологічних механізмів, умов переходу зовнішнього виховного впливу у власне-внутрішні, психологічні утворення особистості, особливостей психодіагностики рівня розвитку патріотичної вихованості курсантів, профілактичної й психокорекційної роботи. Знання та навички НПП, необхідні для здійснення військово-патріотичного виховання, охоплюють систему основних понять із психології та педагогіки виховання, із суспільно-історичних аспектів трансформації процесу військово-патріотичного виховання молоді в Україні, вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей, використання різних засобів, методів, прийомів виховання, методик вивчення ефективності проведення виховних заходів і їх впливу на патріотичну свідомість.

Удосконаленню діяльності НПП щодо військово-патріотичного виховання курсантів сприятиме оволодіння викладачем ВВНЗ спеціальними навичками та вміннями. До них відносять [5; 6]:

1. Дидактичні: відшукувати найновішу інформацію щодо змісту та форм проведення виховання, відбирати, компонувати необхідний виховний матеріал для проведення того чи іншого заходу військово-патріотичного характеру, планувати місце, обладнання й розраховувати час його проведення.

2. Комунікативні: знаходити індивідуальний підхід до курсантів, забезпечувати довірливість у спілкуванні та взаємодії з ними в ході виховного процесу, найоптимальніше поєднувати вікові, групові інтереси, бажання курсантів з соціально значущою метою військово-патріотичного виховання, переорієнтовувати, у разі необхідності, думку колективу на суспільно значиму виховну діяльність.

3. Організаторські: організовувати та зацікавлювати курсантів участю в тих чи інших заходах ВПВ, створювати педагогічно-значущі виховні ситуації, керувати процесом формування патріотичної свідомості колективу, розподіляти доручення й організовувати курсантів на військово-патріотичну діяльність відповідно до їхніх індивідуальних особливостей та рівня розвитку готовності до зазначеної діяльності, створювати позитивний морально-психологічний клімат під час проведення заходів військово-патріотичного виховання.

4. Діагностичні: діагностувати мотивацію участі курсантів у заходах військово-патріотичного характеру, рівень розвитку когнітивної та емоційно-вольової готовності до різних рівнів складності військово-патріотичної діяльності.

5. Перцептивні: передбачити реакцію курсантів на той чи інший виховний вплив, уміти поставити себе на місце того чи іншого курсанта шляхом рефлексивного мислення.

6. Навіювання, або сугестивні: здатність переконувати курсантів у необхідності участі в тому чи іншому виховному заході, у виконанні колективних доручень, змінювати домінують в системі їхніх життєвих планів, установок та інтересів.

Емоційно-вольова готовність НПП характеризується його здатністю до саморегуляції поведінки в умовах проведення того чи іншого виховного заходу. Це насамперед регуляція ним своїх емоційних станів, вміння стримуватися чи, навпаки, активізуватися у потрібний момент часу, докладати вольових зусиль та добиватися поставленої у військово-патріотичному вихованні мети.

Досвід роботи військово-патріотичного гуртка "ПАТРІОТ", який створений у Львівському інституті сухопутних військ, показав дієвість практичної складової частини ВПВ. Курсанти, які брали участь у пошукових роботах спільно зі спеціалістами підприємства Львівської обласної ради з питань здійснення пошуку поховань учасників національно-визвольних змагань та жертв воєн, усвідомили, наскільки важливими є збір і дослідження військово-історичних пам'яток, передача їх на зберігання в музейні та інші відповідні державні органи згідно з чинним законодавством України, пропаганда загальнолюдських культурних і моральних цінностей. У контексті цього відбулося підвищення схильності курсантів до рефлексії під час проходження "активної" військово-патріотичної діяльності.

Аналіз діяльності офіцерів кураторів Львівського інституту сухопутних військ у 2007/2008 н. р. засвідчує, що вдосконалення діяльності науково-педагогічних працівників щодо військово-патріотичного виховання та формування психофізіологічних рис курсантів вищих військових навчальних закладів можливо реалізувати таким чином:

- посилення практичної спрямованості заходів ВПВ із діагностикою останніх;
- забезпечення міжпредметних зв'язків: педагогіка – психологія – методика виховної роботи – основи педмайстерності – предмети військового циклу;
- проведення з курсантами організаційно-ділових і спортивно-масових заходів;
- активізації процесу формування патріотичної свідомості шляхом залучення курсантів до самоспостережень за власною діяльністю та самоаналізу й самооцінки результатів військово-патріотичної діяльності.

Висновки. Патріотично забарвлені форми фізичного виховання мають передбачати поступовий перехід від загальної патріотичної спрямованості до професійно-прикладної з подальшим розвитком важливих психофізіологічних рис курсантів.

Удосконалення діяльності науково-педагогічних працівників щодо військово-патріотичного виховання курсантів вищих військових навчальних закладів повинно передбачати оволодіння ними дидактичними, комунікативними, організаторськими, діагностичними, перцептивними та сугестивними навичками й уміннями та реалізовуватися шляхом посилення практичної спрямованості виховних закладів, забезпеченням міжпредметних зв'язків, проведення спортивно-масових заходів і залучення курсантів до самоаналізу й самооцінки результатів військово-патріотичної діяльності.

Література

1. Боришевський М. Й. Патріотизм як консолідуєчий чинник українського суспільства / Боришевський М. Й. // Духовність та злагода в українському суспільстві на перехресті тисячоліть : зб. наук. пр. – К., 1999. – № 5. – С. 208–214.
2. Зубалий М. Д. Военно-патриотическое воспитание старшекласников в процессе внеклассной и внешкольной физкультурно-массовой работы : дис. ... канд. пед. наук / Зубалий М. Д. – К., 1977. – 203 с.
3. Третьяков В. В. Психологічна підготовка юнаків до військової служби / Третьяков В. В. // Радян. шк. – 1986. – № 8. – С. 67–75.
4. Томчук М. І. Психологічні основи підготовки учнів до військової служби / Томчук М. І. – К. : Освіта, 1994. – 72 с.
5. Романчук В. М. Обґрунтування змісту та організації форм фізичної підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів технічного профілю : дис. ... канд. наук з фіз. вих. і спорту / Романчук В. М. – Л., 2007. – 250 с.
6. Шалєпа О. Г. Оптимізація фізичної підготовки курсанток вищих військових навчальних закладів з урахуванням специфіки етапів професійного навчання : дис. ... канд. наук з фіз. вих. і спорту / Шалєпа О. Г. – Л., 2003. – 230 с.
7. Чернышова Л. Г. Военно-прикладная подготовка юношей старших классов на уроках физической культуры : дис. ... канд. пед. наук / Чернышова Л. Г. – М., 1987. – 162 с.
8. Чеснокова И. И. Особенности развития самосознания в онтогенезе / Чеснокова И. И. // Принципы развития в психологии. – М. : Наука, 1978. – С. 324.

Анотації

У статті розглядається діяльність науково-педагогічних працівників щодо військово-патріотичного виховання та формування психофізіологічних рис курсантів вищих військових навчальних закладів.

Ключові слова: патріотизм, культура, ментальність.

Ярослав Романовский, Александр Ролюк. Деятельность научно-педагогических работников применительно к военно-патриотическому воспитанию и формированию психофизиологических качеств курсантов высших учебных заведений. В статье рассматривается деятельность научно-педагогических работников применительно к военно-патриотическому воспитанию и формированию психофизиологических качеств курсантов высших военных учебных заведений.

Ключевые слова: патриотизм, культура, ментальность.

Yaroslav Romanovskiy, Alexander Roluk. The Activities of Scientific and Pedagogical Workers in Relation to the Military-Patriotic Education and Fostering Development of Qualities Cadets Higher Schools. In article it is considered the activities of scientific and pedagogical workers in relation to the military-patriotic education and fostering development of qualities of cadets at higher schools.

Key words: patriotism, culture, mentality.